

Warszawa, 04-05-2026 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Wojciech Brzozowski

ZPM.542.40.2026.JO

Pan
Czesław Mroczek
Sekretarz Stanu
**Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
i Administracji**

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na przesłany przy piśmie z dnia 24 kwietnia 2026 r. (znak: DP-WLM.0231.14.2026.JW) projekt rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zmieniającego rozporządzenie w sprawie obecności przedstawicieli organizacji pozarządowych w toku działań związanych z doprowadzeniem cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony (nr z wykazu: 1312, dalej: „projekt”), działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264), uprzejmie przedstawiam następujące uwagi z prośbą o rozpatrzenie i odpowiednie uwzględnienie.

Projekt zakłada dodanie do § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2014 r. w sprawie obecności przedstawicieli organizacji pozarządowych w toku działań związanych z doprowadzeniem cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony (Dz. U. poz. 534, dalej: „rozporządzenie”) punktu 3, przewidującego zobowiązanie właściwego w sprawie przymusowego wykonania decyzji

o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu organu Straży Granicznej do poinformowania przedstawicieli organizacji pozarządowych zajmujących się udzieleniem pomocy cudzoziemcom o planowanym doprowadzeniu cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony, nie później niż w terminie 2 godzin przed planowanym doprowadzeniem cudzoziemca – w przypadku gdy pozostało do niego mniej niż 24 godziny. Ponadto w § 2 ust. 3 miałyby zostać dodany punkt 3, polecający przedstawicielom ww. organizacji pozarządowych składanie do właściwego organu Straży Granicznej deklaracji potwierdzającej udział w doprowadzeniu cudzoziemca, nie później niż w terminie 1 godziny od otrzymania informacji o planowanym doprowadzeniu cudzoziemca – w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 3.

Należy mieć na uwadze, że zgodnie z § 3 rozporządzenia niezłożenie do organu Straży Granicznej deklaracji potwierdzającej udział w doprowadzeniu cudzoziemca w terminie, o którym mowa w § 2 ust. 3, uważa się za rezygnację przedstawicieli organizacji pozarządowych z udziału w doprowadzeniu cudzoziemca.

W uzasadnieniu projektu wyjaśniono, że zmiana legislacyjna ma na celu uzupełnienie obowiązujących regulacji przez wskazanie terminu informowania przez organ Straży Granicznej przedstawicieli organizacji pozarządowych w przypadku doprowadzenia cudzoziemca realizowanego w trybie niecierpiącym zwłoki i *ad hoc* niezwłocznie po jego zatrzymaniu, a więc często w terminie krótszym niż 24 godziny od zatrzymania.

Pragnę w pierwszej kolejności zauważyć, że wynikające z projektu założenie, iż organizacja pozarządowa będzie zawsze w stanie dotrzeć na miejsce przymusowego wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu w ciągu 2 godzin od poinformowania jej przedstawiciela przez organ Straży Granicznej, może powodować, że zaproponowany sposób procedowania będzie wysoce nieefektywny.

Wprawdzie projekt przewiduje termin „co najmniej 2 godzin”, jednakże nie ulega wątpliwości, że dopuszcza on również sytuacje, w których zawiadomienie nastąpi właśnie na 2 godziny przed planowaną czynnością. Powstaje zatem wątpliwość, czy takie ukształtowanie regulacji, umożliwiające informowanie o planowanym doprowadzeniu cudzoziemca np. do portu lotniczego z tak krótkim wyprzedzeniem, nie prowadzi do iluzoryczności uprawnienia wynikającego z art. 8 ust. 6 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu

do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. Urz. UE L 348 z 24.12.2008, str. 98, dalej: „dyrektywa”).

Zgodnie z tym przepisem państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia skutecznego systemu monitorowania powrotów przymusowych. Należy jednak podkreślić, że nawet zawiadomienie przekazane z wyprzedzeniem przekraczającym 2 godziny, lecz nadal niewystarczającym do podjęcia realnych działań organizacyjnych, w szczególności przygotowania wyjazdu i dotarcia przedstawicieli organizacji na miejsce, może prowadzić do faktycznego pozbawienia tego uprawnienia jego praktycznej skuteczności.

Ponadto przewidziany w projekcie termin 1 godziny na udzielenie odpowiedzi przez organizację pozarządową i złożenie deklaracji potwierdzającej udział w czynności wydaje się ryzykownie krótki – choć spójny z resztą regulacji, jeśli organy Straży Granicznej miałyby rzeczywiście informować w terminie 2 godzin przed przeprowadzeniem czynności.

W Ocenie Skutków Regulacji, w pkt 4 dotyczącym oddziaływania projektu, wskazano, że projektowana regulacja ma przyczynić się do usprawnienia organizacji doprowadzeń cudzoziemców zarówno po stronie organów Straży Granicznej, jak i organizacji pozarządowych. Twierdzenie to nie zostało jednak poparte jakąkolwiek pogłębioną argumentacją ani analizą. Co więcej, założenie, że projektowane rozwiązania usprawnią funkcjonowanie organizacji pozarządowych, nie wydaje się oczywiste. Przeciwnie, mogą one w praktyce ograniczyć możliwości faktycznego udziału tych podmiotów w czynnościach związanych z doprowadzaniem cudzoziemców do granicy, w szczególności z uwagi na krótkie terminy informowania oraz konieczność podejmowania natychmiastowych decyzji organizacyjnych.

Należy podkreślić, że udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w czynnościach związanych z przymusowym wykonaniem decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu pełni istotną funkcję prewencyjną w systemie monitorowania tych działań. Obecność niezależnych podmiotów zewnętrznych stanowi jeden z kluczowych elementów gwarancyjnych, służących zapobieganiu naruszeniom praw cudzoziemców. W tym kontekście rola organizacji pozarządowych wykracza poza wsparcie proceduralne i powinna być postrzegana jako integralna część skutecznego systemu monitorowania przymusowych powrotów, o którym mowa w art. 8 ust. 6 ww. dyrektywy. Z tego względu regulacje prawne powinny zapewniać realne warunki dla

ich udziału, tak aby mechanizm ten nie miał charakteru jedynie formalnego, lecz gwarantował rzeczywistą i efektywną kontrolę przebiegu czynności.

Trzeba ponadto zauważyć, że projektowane zmiany mogą generować dodatkowe ryzyka z punktu widzenia systemu zapobiegania torturom i innym formom nieludzkiego i poniżającego traktowania lub karania, zwłaszcza w kontekście utrzymującego się braku pełnego umocowania Rzecznika Praw Obywatelskich w przepisach art. 333 ustawy o cudzoziemcach do monitorowania czynności związanych z przymusowym wykonaniem decyzji powrotowych¹.

W sytuacji, gdy udział RPO nie został jednoznacznie uregulowany, jednocześnie dalsze ograniczanie realnej możliwości udziału organizacji pozarządowych, przez wprowadzanie bardzo krótkich terminów informowania i reakcji, prowadzi do kolejnego osłabienia mechanizmów kontrolnych i pogłębienia istniejącej luki w systemie prewencji tortur, co pozostaje w sprzeczności ze zobowiązaniami wynikającymi z Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania (OPCAT)².

Podsumowując, w ocenie Rzecznika projektowane rozwiązania przewidują zbyt krótkie terminy na poinformowanie przedstawicieli organizacji pozarządowych przez organ Straży Granicznej o planowanym doprowadzeniu cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony, i na złożenie deklaracji potwierdzającej udział w doprowadzeniu cudzoziemca. Dodatkowe wątpliwości budzi sama koncepcja przeprowadzania deportacji w terminie do 24 godzin od momentu zatrzymania cudzoziemca. Tak krótkie ramy czasowe mogą w praktyce uniemożliwiać skorzystanie przez cudzoziemca z podstawowych gwarancji procesowych, w szczególności prawa do kontaktu z pełnomocnikiem oraz prawa do skutecznego zaskarżenia decyzji o zobowiązaniu do powrotu.

Realne skorzystanie z tych uprawnień wymaga nie tylko formalnego ich zapewnienia, lecz także odpowiedniego czasu na podjęcie czynności takich jak nawiązanie kontaktu

¹ Prowadzona w tej sprawie dyskusja kolejnych Rzeczników Praw Obywatelskich z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji doprowadziła do uzgodnienia stanowisk i deklaracji podjęcia działań przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w celu wprowadzenia rozwiązań legislacyjnych umożliwiających realizację mandatu RPO w zakresie monitorowania takich operacji; zob.

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-cudzoziemcy-deportacje-monitorowanie-mswia-odpowiedz-kolejne>. [dostęp: 4 maja 2026 r.].

² Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192.

z pełnomocnikiem, uzyskanie porady prawnej czy sporządzenie i wniesienie środka zaskarżenia. Przy tak znacznym skróceniu czasu pomiędzy zatrzymaniem a przymusowym doprowadzeniem istnieje zatem istotne ryzyko, że prawa te będą miały charakter wyłącznie iluzoryczny, a ich efektywna realizacja stanie się w praktyce niemożliwa.

Z poważaniem

Wojciech Brzozowski

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/